

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ФАКУЛЬТЕТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Кафедра: публічного управління та адміністрування

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: «РОЗРОБКА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ
ОРГАНІЗАЦІЄЮ»

Виконала: студентка 5 курсу
спеціальності 281 Публічне управління
та адміністрування заочної форми
навчання

Каріна ЕРНАЗАРОВА

Керівник: завідувач кафедри
публічного управління та
адміністрування, доктор наук з
державного управління, професор
Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ

Рецензент: _____

Хмельницький - 2025 рік

АНОТАЦІЯ

Ерназарова К.Р. «Розробка системи управління організацією». – Бакалаврська робота.

Проведено актуальне дослідження системи управління організацією як комплексної взаємопов'язаної структури, що включає стратегічне, тактичне та операційне управління для досягнення високої ефективності функціонування організації в сучасних умовах. Розглянуто теоретико-методологічні засади управління, визначено ключові концепції, підходи та принципи організаційного менеджменту, а також охарактеризовано особливості функціонування управлінських систем у різних секторах економіки.

Визначено основні проблеми та виклики, що стоять перед сучасними організаціями у сфері управління, серед яких: низький рівень автоматизації процесів, недостатня інтеграція інформаційних технологій, неефективна система внутрішніх комунікацій, недостатня гнучкість прийняття управлінських рішень та обмеженість ресурсного потенціалу. Проаналізовано роль стратегічного планування у формуванні конкурентних переваг організацій, вплив факторів зовнішнього середовища на систему управління та можливості адаптації сучасних управлінських підходів до реальних потреб підприємств.

Розроблено комплексний механізм управління організацією, що базується на впровадженні адаптивних управлінських технологій, цифровізації управлінських процесів, вдосконаленні системи комунікацій, підвищенні рівня інтеграції структурних підрозділів та оптимізації процесів прийняття рішень. Запропонована модель управління включає комплекс заходів, спрямованих на ефективне планування, розподіл ресурсів, контроль та моніторинг ключових показників ефективності організації.

Ключові слова: управління організацією, система управління, стратегічне планування, цифровізація, автоматизація бізнес-процесів, ефективність управлінських рішень, корпоративна культура, комунікаційні технології, мотивація персоналу, ерр-системи, штучний інтелект в управлінні, бізнес-аналітика, оптимізація ресурсів.

ANNOTATION

Ernazarova K.R. "Development of an organization management system". – Bachelor's thesis.

A topical study of the organization management system as a complex interconnected structure, including strategic, tactical and operational management to achieve high efficiency of the organization's functioning in modern conditions, was conducted. The theoretical and methodological principles of management were considered, key concepts, approaches and principles of organizational management were identified, and the features of the functioning of management systems in various sectors of the economy were characterized.

The main problems and challenges facing modern organizations in the field of management were identified, including: a low level of process automation, insufficient integration of information technologies, an ineffective internal communications system, insufficient flexibility in making management decisions and limited resource potential. The role of strategic planning in the formation of competitive advantages of organizations, the influence of external environmental factors on the management system and the possibilities of adapting modern management approaches to the real needs of enterprises were analyzed.

A comprehensive mechanism for managing the organization has been developed, based on the implementation of adaptive management technologies, digitalization of management processes, improvement of the communication system, increasing the level of integration of structural units and optimization of decision-making processes. The proposed management model includes a set of measures aimed at effective planning, resource allocation, control and monitoring of key performance indicators of the organization.

Keywords: organization management, management system, strategic planning, digitalization, business process automation, efficiency of management decisions, corporate culture, communication technologies, staff motivation, erp systems, artificial intelligence in management, business analytics, resource optimization.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ.....	6
1.1. Сутність та принципи управління організацією.....	6
1.2. Характеристика методів управління організаційними системами	14
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ	21
2.1. Оцінка ефективності управлінських процесів в організації	21
2.2. Діагностика управлінських недоліків та їх вплив на ефективність організації.....	28
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ	38
3.1. Розробка концепції та моделі системи управління організацією.....	38
3.2. Рекомендації щодо впровадження та моніторингу системи управління.....	46
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. З розвитком сучасних економічних, технологічних та соціальних процесів перед організаціями постають нові виклики щодо ефективного управління. В умовах глобалізації, швидкого технологічного прогресу та інтеграції ринків, необхідність у вдосконаленні систем управління стає дедалі більш актуальною. Система управління організацією є ключовим фактором, що визначає її здатність адаптуватися до змінюваного середовища, досягати високих результатів та забезпечувати стабільний розвиток.

Особливу важливість цього питання можна побачити в контексті швидких змін у сфері технологій і потреби впровадження інноваційних підходів до управлінських процесів. За останні десятиліття в багатьох організаціях були зроблені спроби адаптації до нових умов, але існуючі системи управління часто не відповідають вимогам сучасності, що призводить до зниження ефективності та конкурентоспроможності.

Забезпечення стабільного розвитку організацій в умовах глобальної конкуренції вимагає розвитку нових підходів до організаційного управління. Створення і впровадження ефективних систем управління в організаціях є важливим інструментом для досягнення високих результатів і оптимізації ресурсів. Тому тема розробки систем управління організацією має велике теоретичне і практичне значення, оскільки дозволяє знизити управлінські витрати, підвищити ефективність процесів і забезпечити сталий розвиток організації.

Мета та завдання бакалаврської роботи.

Метою даної бакалаврської роботи є розробка теоретичних засад та практичних рекомендацій щодо формування та впровадження ефективної системи управління організацією, що відповідатиме вимогам сучасного бізнес- середовища.

Для досягнення мети бакалаврської роботи було визначено такі *завдання* дослідження:

- дослідити основні теоретичні концепції систем управління організацією;
- вивчити міжнародний досвід розробки та впровадження систем управління в організаціях;
- провести аналіз існуючих моделей управління в українських організаціях;
- оцінити ефективність використання існуючих систем управління в умовах сучасних викликів;
- запропонувати рекомендації щодо вдосконалення системи управління для підвищення ефективності діяльності організації;
- розробити модель сучасної системи управління для української організації, яка відповідає вимогам ефективного функціонування на глобальному ринку.

Об'єктом дослідження є управління організацією.

Предмет дослідження - теоретичні, методичні та практичні аспекти розробки і впровадження ефективної системи управління організацією, а також оцінка її впливу на результативність діяльності організації в умовах зовнішніх і внутрішніх змін.

Методи дослідження. Для досягнення мети бакалаврської роботи були використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Теоретичною основою роботи є основи науки управління організацією, зокрема теорії систем, організаційної поведінки та стратегії. Для розв'язання завдань дослідження застосовуються такі методи:

- метод аналізу та синтезу - для визначення основних принципів і характеристик систем управління організацією;
- порівняльний аналіз - для вивчення існуючих моделей і практик управління в різних країнах та галузях;
- статистичний аналіз - для оцінки результативності діяльності організацій, які застосовують різні підходи до управління;

- метод моделювання - для розробки власної моделі системи управління організацією в умовах сучасного бізнес- середовища;

- метод експертних оцінок - для вивчення думок фахівців щодо ефективності існуючих моделей управління.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів, нормативно- правові документи, аналітичні звіти та статті з практики управління, а також результати досліджень вітчизняних і зарубіжних компаній.

Практичне значення одержаних результатів одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані для удосконалення систем управління в українських організаціях, зокрема в малих і середніх підприємствах, для підвищення їх ефективності, зниження витрат і покращення конкурентоспроможності. Рекомендації та моделі, запропоновані в рамках цієї роботи, можуть бути застосовані при розробці та впровадженні управлінських стратегій в організаціях різних галузей.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ ОСВІТНІМИ СИСТЕМАМИ

1.1. Сутність та принципи управління організацією

Термін «управління» широко розглядається в літературі з цієї теми багатьма авторами, що робить його одним з основних, але водночас найбільш різноманітно трактованих понять у теорії організації. Існує багато інтерпретацій цього терміну, що призводить до труднощів у точному визначенні його значення та взаємозв'язків з іншими термінами. Багато авторів, наприклад, розрізняють поняття «керівництво» та «управління», хоча на практиці ці терміни часто використовуються взаємозамінно. Це різноманіття термінології може спричиняти непорозуміння, і його роз'яснення є важливим в контексті досліджень функціонування організацій та ефективного управління.

Керівництво - це, в загальному розумінні, вплив одного об'єкта (керуючого) на інший об'єкт (керований), метою якого є досягнення керованим об'єктом поставленої перед ним мети [1]. У цьому випадку виокремлюються три основні складові поняття: суб'єкт керівництва - керуючий, об'єкт керівництва - керований та інформаційне зв'язування між ними (рис. 1.1).

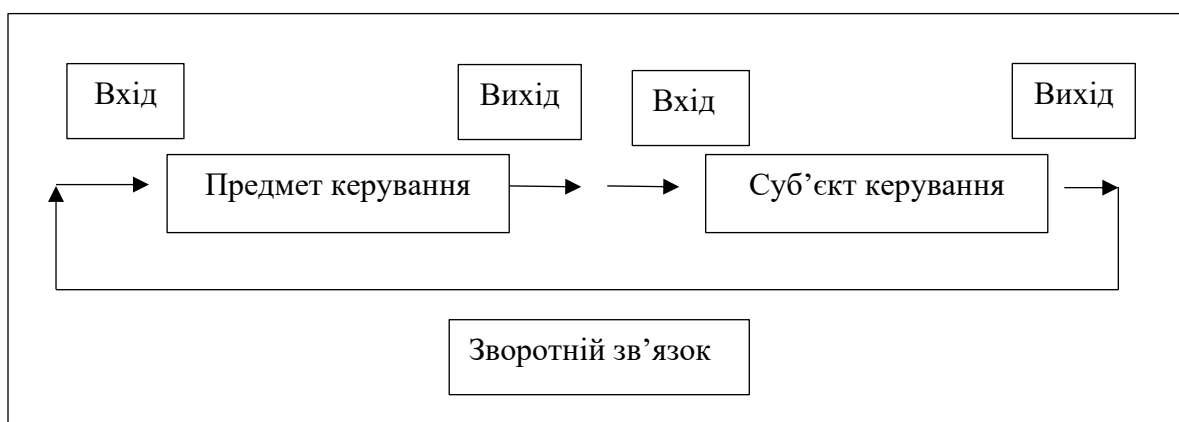

Рис. 1.1. Процес керівництва в загальному розумінні
Примітка. Складено автором.

Представлене тлумачення в значній мірі відповідає загальному розумінню поняття керівництва, оскільки стосується як керівництва людьми, так і об'єктами, наприклад, автомобілем. Однак слід відрізнити керівництво в більш вузькому значенні, тобто керівництво людьми. Керівництво в більш вузькому значенні «це будь-яка діяльність, спрямована на те, щоб інші (люди, установи, організаційні підрозділи) діяли відповідно до мети керівника. Це може стосуватися будь-якої колективної діяльності, коли є хоча б дві особи, дві установи або два організаційні підрозділи» (рис. 1.2).

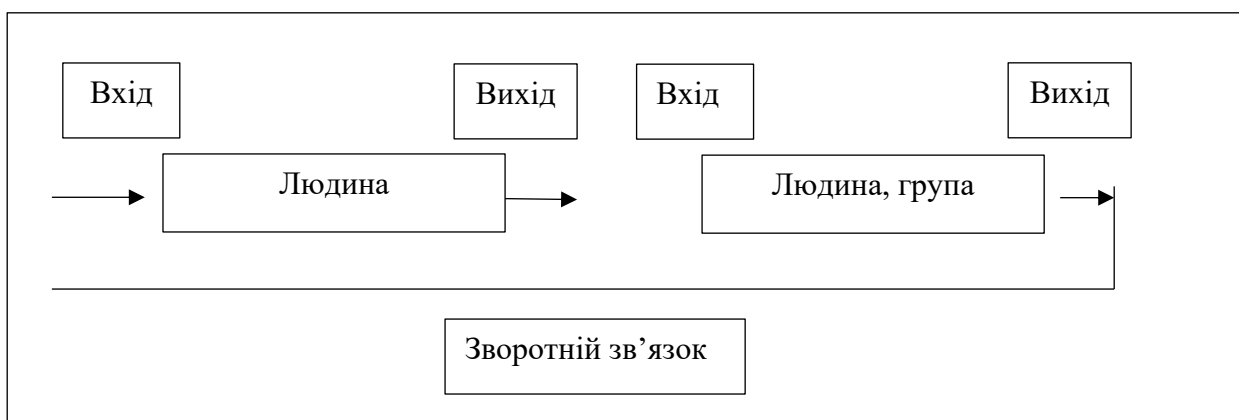

Рис. 1.2. Процес керівництва в більш вузькому значенні

Примітка. Складено автором.

У літературі з цієї теми поняття управління часто використовують як синонім до керівництва. Однак керівництво є значно ширшим поняттям. Наприклад, Дж. Курналь визначив, що управління - це «особливий вид керівництва, в якому основою впливу на об'єкт керівництва є формалізоване ієрархічне підпорядкування суб'єкта керівництва». Взаємозв'язки між цими поняттями представлені на рис. 1.3.

Термін «управління» з'являється також у Р. В. Гріффіна, який наводить спрощене визначення цього поняття: «управління - це точне розуміння того, що очікується від людей, а потім забезпечення того, щоб вони виконали це найкращим і найекономнішим способом». Ширше, автор визначає управління як «набір дій (що включає планування і прийняття рішень, організацію, лідерство, тобто керівництво людьми, і контроль), спрямованих на ресурси організації (людські, фінансові, матеріальні та інформаційні), і виконуваних з

метою досягнення цілей організації ефективним і результативним способом». Ефективний, на думку автора, означає - використовувати ресурси розумно і без зайвих витрат, а результативний - діяти успішно.

Рис. 1.3. Зв'язок між поняттями «управління» та «керівництво»

Примітка. Складено автором.

Серед численних визначень управління та теоретичних роздумів щодо цього поняття, в літературі можна виділити принаймні два підходи. Управління може бути інтерпретовано в сенсі:

- інституційним - група осіб, яким в організації надано повноваження для видачі наказів. Тобто всі керівні посади, що складають апарат управління (менеджерами є, таким чином, керівники від майстра до президента). При цьому ігнорується розрізнення між менеджером, тобто безкапітальним функціонером, призначеним для керівництва підприємством, і власником, керівником підприємства, який має вкладений капітал;

- функціональним - сукупність завдань, які повинні бути виконані для досягнення цілей організації. Це підхід, який не залежить від попереднього визначення певних посад і рівнів керівництва. Тут скоріше вказуються дії, що служать для керівництва процесом роботи. Важливо відзначити набір завдань, які повинні бути виконані, якщо система хоче досягти своїх цілей (функції управління). Керівним посадам доручається лише частина з цих завдань. Їм також доручають частину завдань, пов'язаних з виконанням конкретних робіт.

Управління як функція організації можна пов'язати з діями, спрямованими на її ресурси: людей, капітал, матеріальні засоби та інформацію. Люди - це працівники та керівний склад, капітал - це гроші, необхідні для функціонування організації, матеріальні ресурси - це сировина, машини, виробничі та офісні приміщення, інформація - це всі корисні дані для прийняття рішень. Ці дії є певними повторюваними проблемами, які потрібно вирішувати на кожній керівній посаді, незалежно від сфери діяльності та рівня керівництва. Хоча ситуації відрізняються, а проблеми зазвичай зовсім різного виду, існує загальний каталог керівних завдань. Вони виконуються спеціально призначеними для цього особами - керівним складом, апаратом управління, тобто управління в інституційному сенсі. Однак фактично виконувани керівниками дії, як показують дослідження, не завжди точно відповідають каталогу керівних функцій. Функції управління, таким чином, розуміються більше як принципи обов'язків, загальні вимоги до виконання, як чіткий спосіб поведінки керівників. Управління - це «процес планування, організації, натхнення, мотивації та контролю роботи організації та її учасників, а також використання всіх доступних ресурсів для досягнення цілей організації».

Функції управління описують завдання, які повинні бути виконані керівниками. Вони можуть бути виконані лише за умови наявності відповідних умов. Кількість функцій управління, представлених різними авторами, значна. Ці функції походять від передових адміністративних дій керівників, описаних у працях Е. Файоля : прогнозування, організація, надання наказів, координація та контроль. З часом сформувався набір функцій управління, який здебільшого прийнятий сьогодні. Важливий вплив на це мала концепція Л. Гуліка - POSDCORB : (P) планування, (O) організація, (S) стафінг, (D) диригування, (C) координація, (R) репортування, (B) бюджетування.

Згідно з Х. Штайнманом і Г. Шреййогом, класичний канон функцій управління, який досі є основою традиційної науки про організацію та

управління, був обговорений Х. Кунтцом і К. О'Доннеллом у 1954 році. Цей канон включає такі функції :

- планування,
- організація,
- забезпечення кадрів,
- керівництво в вузькому значенні,
- контроль (контролінг)

Функції управління у наведених підходах перераховані в порядку, що натякає на існування процесу. І так дійсно є: функції управління сприймаються як фази послідовних завдань у процесі управління, тобто динамічні. Однак представлений порядок функцій управління в практиці є відносним. У керівній діяльності існують чіткі взаємозв'язки між функціями (за змістом і часом), що призводить до того, що вони інколи не відповідають за порядком, поданим у теоретичних моделях. Тому реальні дії керівників, як показують дослідження, не завжди точно співпадають з каталогом функцій керівництва. Це ілюструє рис. 1.4.

Рис. 1.4. Схема функцій управління

Примітка. Складено автором.

Функції управління знаходяться в комплементарному (доповнюючому) відношенні до основних функцій підприємства, таких як закупівля, виробництво, продаж (речові функції). Управління можна уявити як комплексну діяльність, що об'єднує і вплітає в мережу залежностей робочі процеси, активно проникаючи в загальну структуру речових функцій.

1.2. Характеристика методів управління організаційними системами

Загальні підходи до управління організацією мають ключове значення для розуміння структури та процесів, які визначають ефективність менеджменту. Традиційно ці підходи розглядаються через призму класичних концепцій, що заклали основи сучасного управління. Однією з основних таких концепцій є праці Фредеріка Тейлора, Анрі Файоля та Макса Вебера, які розвивали принципи раціоналізації виробничих процесів, чіткої ієрархії, стандартизації робочих процедур та централізованого прийняття рішень. Вони наголошують на структурованості, поділі завдань та визначенні чітких ролей у межах організації, що забезпечує контроль над діяльністю та досягнення поставлених цілей. Проте, в умовах швидких змін, такі підходи можуть виявлятися менш ефективними, оскільки їх жорстка структура не завжди здатна швидко адаптуватися до нових викликів. Сучасні концепції управління, на відміну від класичних, враховують більш комплексний і динамічний характер організаційного середовища. Вони орієнтовані на інтеграцію людського фактора, інновації, гнучкість і здатність адаптуватися до зовнішніх впливів. Сучасні підходи особливо підкреслюють важливість стратегічного управління, менеджменту знань, використання цифрових технологій і системного аналізу, що дозволяє організаціям оперативно реагувати на зміни ринку та конкуренції. Такі моделі створюють умови для творчого мислення, делегування повноважень і децентралізованого прийняття рішень, що позитивно впливає на інноваційність і конкурентоспроможність організації.

Традиційні моделі управління мають чітку ієрархічну структуру з централізацією управлінських функцій і високою формалізацією процесів. Це дозволяє дисциплінувати поведінку співробітників і забезпечити контроль на всіх етапах. Така структура відповідає вимогам стабільного середовища, але стає проблемною в умовах невизначеності, оскільки обмежує гнучкість і можливість швидкої адаптації.

Адаптивні моделі управління акцентують увагу на гнучкості та здатності швидко реагувати на зміни. Вони передбачають децентралізацію повноважень, що дає можливість підрозділам оперативно приймати рішення. Такі моделі сприяють постійному вдосконаленню процесів, інноваціям і ефективній внутрішній комунікації. Це важливо в умовах високої конкуренції та глобалізації, коли бізнеси постійно стикаються зі змінами ринкових умов. Вибір відповідного методу управління значною мірою залежить від зовнішнього середовища, яке впливає на організацію. Економічні, політичні, соціальні, технологічні фактори впливають на ефективність обраного підходу управління.

У ситуації глобалізації, коли ринки та умови змінюються швидше, організаціям необхідно застосовувати більш адаптивні моделі, які дозволяють швидко реагувати на нові виклики. У більш стабільних економічних умовах класичні моделі управління можуть бути більш ефективними завдяки чіткій структурі та процесам. Таким чином, сучасні підходи до управління організацією є гнучким поєднанням класичних і сучасних концепцій, що дозволяють створити адаптивні гібридні моделі. Вони інтегрують ефективний контроль і планування з високою здатністю до швидкої адаптації та гнучкості.

Управління організацією традиційно розглядається через призму класичних концепцій, що сформували основи сучасного менеджменту. Такі підходи, представлені працями Фредеріка Тейлора, Анрі Файоля та Макса Вебера, базуються на принципах раціоналізації виробничих процесів, чіткої ієрархії, стандартизації робочих процедур і централізованому прийнятті рішень. Ці концепції наголошують на структурованості, розподілі завдань та

визначенні чітких ролей всередині організації, що дозволяє забезпечити контроль над діяльністю та досягнення поставлених цілей. Проте, незважаючи на свою ефективність у стабільних умовах, класичні підходи можуть виявитися менш адаптивними в умовах швидких змін.

Сучасні концепції управління враховують більш комплексний та динамічний характер організаційного середовища. Вони орієнтовані на інтеграцію людського фактора, інновацій, гнучкості та адаптивності до зовнішніх впливів. Сучасні підходи підкреслюють важливість стратегічного управління, менеджменту знань, використання цифрових технологій і системного аналізу, що дозволяє організаціям оперативно реагувати на зміни ринку та конкурентного середовища. Такий підхід сприяє створенню умов для творчого мислення, делегування повноважень і децентралізованого прийняття рішень, що, у свою чергу, позитивно впливає на інноваційність та конкурентоспроможність.

Щодо моделей управління, традиційні підходи відзначаються жорсткою ієрархічною структурою, централізацією управлінських функцій і високою формалізацією процесів. Вони забезпечують чіткий розподіл обов'язків, стандартизацію процедур і контроль за виконанням завдань. Проте, в умовах нестабільності та невизначеності традиційна модель може бути надто консервативною, що ускладнює своєчасну адаптацію до нових викликів. У цьому контексті адаптивні моделі управління набувають особливої актуальності. Вони надають перевагу гнучкості, динамічному прийняттю рішень та здатності організації до швидкого реагування на зовнішні зміни. Такі моделі передбачають децентралізацію повноважень, що дозволяє окремим підрозділам оперативно приймати рішення в умовах швидкозмінного середовища. Крім того, адаптивні підходи акцентують увагу на постійному вдосконаленні процесів, інноваціях та ефективній внутрішній комунікації.

Вибір конкретного методу управління значною мірою залежить від впливу зовнішнього середовища, до якого відносяться економічні, політичні, соціальні, технологічні та конкурентні фактори. Наприклад, в умовах

глобалізації, коли ринкові умови швидко змінюються, організаціям необхідно орієнтуватися на адаптивні моделі, що забезпечують гнучкість та можливість оперативно реагувати на виклики. У стабільних економічних умовах, навпаки, класичні підходи із їх структурованістю та чіткими управлінськими процедурами можуть бути більш ефективними. Таким чином, сучасне управління організацією часто є гібридним, інтегруючи елементи як класичних, так і сучасних підходів, що забезпечує ефективний контроль і планування поряд із високою адаптивністю і гнучкістю в умовах невизначеності.

Ефективність управління організацією визначається рядом критеріїв, що дозволяють оцінити, наскільки успішно здійснюються управлінські функції та досягаються поставлені цілі. До основних критеріїв відносять:

- **Досягнення стратегічних цілей.** Оцінка того, як управлінські процеси сприяють реалізації стратегії організації та виконанню її місії.
- **Оптимальне використання ресурсів.** Аналіз ефективності розподілу людських, фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів.
- **Фінансова стабільність та прибутковість.** Вимірювання показників, таких як рентабельність, зростання доходів та зниження витрат, що відображають економічну ефективність управління.
- **Якість прийняття рішень.** Оцінка своєчасності, точності та обґрунтованості управлінських рішень.
- **Рівень задоволеності працівників та клієнтів.** Вимірювання мотивації персоналу та рівня задоволеності клієнтів, що є важливими індикаторами ефективного внутрішнього та зовнішнього управління.
- **Адаптивність та інноваційність.** Здатність організації швидко реагувати на зміни у зовнішньому середовищі, впроваджувати інновації та модернізувати процеси.

Ключові показники ефективності (КРІ) виступають інструментом для кількісного вимірювання результативності управлінських процесів. Вони дозволяють:

- **Встановити конкретні метрики.** Наприклад, фінансові показники (прибутковість, оборот капіталу, зниження витрат) та нефінансові індикатори (рівень задоволеності клієнтів, продуктивність праці, плінність кадрів).

- **Регулярно моніторити процеси.** Систематичний аналіз КРІ сприяє виявленню трендів, дозволяє ідентифікувати сильні та слабкі сторони управління, а також порівнювати досягнуті результати із запланованими цілями.

- **Проводити бенчмаркінг.** Порівняння КРІ з галузевими стандартами або з показниками конкурентів дає можливість оцінити конкурентоспроможність організації.

- **Стимулювати покращення.** На основі аналізу КРІ розробляються коригувальні заходи, спрямовані на підвищення ефективності управлінських процесів.

Оцінка ефективності управлінських процесів здійснюється за допомогою різноманітних методів, що надають як кількісні, так і якісні дані:

1. Кількісні методи:

- Аналіз фінансових звітів і бюджетного контролю дозволяє визначити економічну ефективність управління.

- Використання КРІ для вимірювання результативності за встановленими показниками.

- Статистичний аналіз даних для виявлення трендів і відхилень від норми.

2. Якісні методи:

- Проведення опитувань та інтерв'ю серед керівників і співробітників дозволяє визначити рівень задоволеності, виявити проблеми у внутрішніх процесах і оцінити якість комунікації.

- Експертна оцінка, що базується на думці спеціалістів з управління.

- Бенчмаркінг, який порівнює управлінські практики організації з найкращими прикладами галузі.

3. Комплексні підходи:

- Використання системи Balanced Scorecard, яка інтегрує фінансові та нефінансові показники, даючи можливість оцінити діяльність організації з різних перспектив: фінансової, клієнтської, внутрішніх процесів, а також навчання і розвитку.

Ефективність управлінських процесів значною мірою залежить від якості взаємодії між різними рівнями управління та окремими відділами організації. В цьому контексті особливе значення мають:

- **Горизонтальна координація.** Забезпечення взаємодії між відділами сприяє уникненню дублювання зусиль, обміну досвідом і швидкому вирішенню операційних завдань. Чітко налагоджена комунікація дозволяє синхронізувати діяльність усіх підрозділів задля досягнення загальних цілей.

- **Вертикальна комунікація.** Узгодження дій між стратегічним, тактичним та операційним рівнями управління забезпечує єдність цілей і своєчасне прийняття рішень. Регулярні зустрічі, система звітності та внутрішнього контролю сприяють ефективному передаванню інформації і координації дій на всіх рівнях управління.

- **Інтеграція інформаційних технологій.** Сучасні системи управління, такі як ERP, CRM і BI, сприяють створенню єдиного інформаційного простору, що забезпечує прозорість прийняття рішень та полегшує взаємодію між підрозділами.

- **Організаційна культура та лідерство.** Встановлення корпоративних цінностей і норм сприяє формуванню атмосфери співпраці, відкритості та взаємної підтримки. Лідери, які активно підтримують ефективну комунікацію та інтеграцію, стимулюють розвиток командного духу, що позитивно впливає на загальну ефективність управління.

Організація функціонує у постійно змінних умовах зовнішнього середовища, що безпосередньо впливає на вибір управлінських методів. До основних факторів зовнішнього середовища належать:

- **Економічні фактори.** Рівень економічного розвитку, інфляція, доступність фінансових ресурсів і стан ринку праці впливають на бюджет організації та її можливості інвестувати в інновації.

- **Соціальні фактори.** Демографічні зміни, рівень освіти, культурні особливості та поведінка споживачів визначають мотивацію працівників і впливають на вибір стратегій взаємодії з клієнтами.

- **Політичні фактори.** Законодавчі вимоги, регуляції, політична стабільність або її відсутність, а також державна політика щодо бізнесу можуть накладати обмеження або, навпаки, стимулювати розвиток певних секторів.

- **Технологічні фактори.** Рівень розвитку технологій, інноваційний потенціал та впровадження нових інформаційних систем відкривають можливості для оптимізації управлінських процесів, але вимагають адаптації організації до швидких змін.

Ситуаційний підхід до управління базується на аналізі конкретних умов, у яких функціонує організація. Він передбачає, що не існує універсального методу управління, який би підходив для всіх випадків, а вибір конкретного методу залежить від особливостей зовнішнього середовища та внутрішніх умов. Рішення приймаються з урахуванням поточної ситуації, що дозволяє оперативно реагувати на виклики та використовувати наявні можливості. У цьому контексті гнучкість і адаптивність стають ключовими характеристиками ефективного управління.

Зміни ринкових умов, такі як зсув попиту, появу нових конкурентів або зміна споживчих вподобань, вимагають постійного перегляду та коригування управлінських методів. Систематичний моніторинг ринкових тенденцій дозволяє вчасно виявляти зміни та прогнозувати їх вплив на бізнес. Гнучкість стратегій, що проявляється у швидкому коригуванні планів і оптимізації процесів, а також використання сучасних інструментів (наприклад, технологій Agile та Lean), сприяють адаптації управлінських підходів до постійних змін.

Глобалізація та цифровізація суттєво трансформують традиційні підходи до управління. Глобалізація відкриває доступ до нових ринків, що вимагає розробки стратегій, здатних конкурувати на міжнародному рівні, сприяє інтеграції різних культурних та бізнесових практик і стимулює впровадження гібридних моделей управління. Одночасно з цим, цифровізація, що включає впровадження сучасних інформаційних технологій (ERP, CRM, BI- систем), забезпечує автоматизацію управлінських процесів, покращує контроль та оперативність прийняття рішень. Розширені можливості для збору і аналізу даних дозволяють приймати більш обґрунтовані управлінські рішення, а технології для віддаленої роботи та віртуальної комунікації стають особливо важливими в умовах глобальних криз та змін у способах взаємодії.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

2.1. Оцінка ефективності управлінських процесів в організації

Для організацій у сучасній економіці знання є ключовим фактором виробництва. Щоб досягти успіху, організації повинні володіти відповідними знаннями у бажаній формі та обсязі, за певних обставин. Перш за все, обмін знаннями та їх створення виявляються критично важливими для організацій, які прагнуть здобути та зберегти конкурентну перевагу.

Знання є основою всієї діяльності. Постійний цивілізаційний прогрес свідчить про можливості розвитку, навчання та обміну знаннями. Глобалізація, зростаюча міжнародна конкуренція та філософія вільного ринку є рушійними силами, що загострюють складність ринкової конкуренції. Крім того, вони сприяють модернізації інформаційних і комунікаційних технологій. Однією з найважливіших переваг цих технологій є те, що вони допомагають розвивати, зберігати та передавати знання, що впливають на прогрес майже у всіх аспектах життя.

Багато організацій уже усвідомило, що створення знань, їх передача та управління знаннями сьогодні є чинниками успіху.

Управління знаннями (УЗ) є дисципліною, яка постійно еволюціонує та користується зростаючим, але все ще недостатнім інтересом. Концепція УЗ досі сприймається як управління інформацією та пов'язана з технологічними рішеннями, такими як Інтернет або бази даних. Насправді, управління знаннями є значно ширшою концепцією. Первинно воно мало використовувати технології та інформаційні інструменти, бізнес-процеси, найкращі практики та культуру з метою розвитку і обміну знаннями всередині організації, поєднуючи тих, хто володіє знаннями, з тими, хто їх потребує.

Наразі багато організацій намагаються використати УЗ для підвищення ефективності свого функціонування. З цією метою намагаються вимірювати ефективність систем управління знаннями (СУЗ). Інвестування в управління

знаннями спрямоване на покращення результатів організації. Саме тому так важливо розуміти результати таких інвестицій. Вимір ефективності СУЗ має ключове значення для розуміння того, як ці системи повинні розвиватися та впроваджуватися. З точки зору організації виокремлено три причини вимірювання ефективності СУЗ [18]:

- надання основ для оцінки компанії,
- стимулювання управління з метою зосередження на тому, що є важливим,
- обґрунтування інвестицій у діяльність в рамках управління знаннями.

Крім того, вимірювання ефективності СУЗ сприяють оцінці початкових інвестиційних рішень і допомагають розробляти зразки для подальших порівнянь [19].

Нематеріальні властивості знань роблять їх важкими для вимірювання. На відміну від матеріалів, обладнання, ключових компетенцій чи визначних характеристик працівників, їх не можна просто перерахувати на карті результатів. Внаслідок цього чинники, що значною мірою сприяють успіху компанії, виходять за межі традиційних методів вимірювання, що створює серйозний виклик при оцінці ефективності управління знаннями.

Попри труднощі у вимірюванні знань та їх наслідків, продовжуються нові спроби їх оцінки. Одним із відносно нових підходів є вимірювання впливу управління знаннями на результати підприємства [18]. Консультаційні організації погоджуються, що вимірювання ефективності та впливу управління знаннями мають ключове значення. Проведені дослідження дозволили досі лише ідентифікувати очікувані результати управління знаннями в організаціях [16]. На жаль, отримані результати не завжди можна кількісно виміряти, а загальновизнані наслідки управління знаннями ще не були остаточно визначені. Хоча були ідентифіковані найбільш корисні ефекти управління знаннями (покращення комунікації, зростання співпраці, підвищення кваліфікації працівників, кращий прийом рішень та зростання продуктивності), окрім зростання продуктивності, вони також виявилися

важкими для вимірювання. Внаслідок цього було вирішено визначити ключові атрибути ефективності та встановити їхній вплив на результати підприємства.

У зв'язку з цим метою статті є представлення двох визнаних до сьогодні способів вимірювання ефективності управління знаннями в організаціях. Перший спосіб був запропонований М.Е. Дженнексом і Л. Олфманом у 2004 році і полягає в оцінці ефективності систем управління знаннями (СУЗ). Другий спосіб був запропонований у 2007 році В.С. Анантатмулою і полягає в оцінці впливу ключових атрибутів ефективності управління знаннями на результати підприємства.

Системи управління знаннями – це системи, розроблені з метою управління знаннями в організації [18]. Це системи, що базуються на інформаційних технологіях, створені для підтримки процесів створення, зберігання, передачі та впровадження знань. Додатково, системи управління знаннями сприяють управлінню знаннями через створення організаційної пам'яті на основі мережевих технологій та підтримку віртуальних проектних команд, організацій і спільнот найкращих практик. Кінцевою метою СУЗ є підтримка створення знань та організаційної пам'яті.

Існують два підходи до створення СУЗ: процесовий/завданнєвий та інфраструктурний/загальний. Перший з них зосереджується на використанні знань або організаційної пам'яті учасниками під час виконання процесу, завдання чи проекту з метою підвищення їх ефективності. Цей підхід визначає інформаційні та знаннявні потреби процесу, місце їх розташування та тих, хто їх потребує. Він вимагає, щоб СУЗ охоплював мінімальний контекст, адже користувачі розуміють середовище, у якому набуваються та використовуються знання.

Другий підхід спрямований на побудову системи, яка б охоплювала та поширювала організаційну пам'ять чи знання для їх використання всередині організації. Охоплення контексту допомагає пояснити знання та технічні деталі, необхідні для забезпечення ефективних функцій пам'яті, пов'язаних з ідентифікацією, пошуком і використанням організаційних знань. Цей підхід

зосереджується на ємності мережі, структурі баз даних, організації та класифікації знань/інформації.

Обидва підходи можуть бути використані для створення повноцінної системи управління знаннями. Процесовий/завданнєвий підхід підтримує конкретні види діяльності, тоді як інфраструктурний/загальний підхід інтегрує організаційні знання в єдину систему, що може вплинути на всю організацію, а не лише на окремий процес або проект. Адже СУЗ має об'єднувати різні процеси чи завдання в одне інтегроване середовище.

Було розроблено декілька моделей вимірювання ефективності СУЗ (так званих моделей ефективності систем управління знаннями). Нижче вони будуть представлені. Слід зазначити, що немає єдиного визначення ефективності, оскільки кожна модель містить власне визначення, яке є її невід'ємною частиною.

М.Е. Дженнекс і Л. Олфман представили модель ефективності СУЗ, згідно з якою успіх означає покращення організаційної ефективності завдяки використанню СУЗ та його наслідкам [33]. Нижче наведено описи окремих вимірів цієї моделі:

- якість системи – характеризує, наскільки добре СУЗ виконує функції створення, зберігання/відновлення, передачі та впровадження знань, а також у якій мірі певні знання (ПО) кодифіковані та інтегровані до комп'ютеризованої частини, і визначає, яким чином СУЗ підтримується персоналом інформаційних систем та інфраструктурою.

- якість знань/інформації – забезпечує, що відповідні знання (або ПО) будуть зрозумілі та надані у достатньому контексті, для відповідних користувачів у потрібний час.

- задоволення від використання (для користувача) – відображає поточний рівень використання СУЗ, а також рівень задоволення користувачів цією системою. Коли використання системи є обов'язковим, поточний рівень використання є найважливішим показником успіху, а задоволення користувачів служить додатковою мірою для оцінки рівня задоволення СУЗ.

- сприйнята користь – вимірює, як користувачі сприймають користь і вплив СУЗ, базуючись на моделі сприйнятої користі [33]. Цей показник добре прогнозує подальше використання СУЗ, коли його використання не є обов'язковим, адже ступінь і ефективність використання СУЗ залежать від того, наскільки задоволені користувачі (клієнти) отримують від нього користь.

- чистий вплив – індивідуальне використання СУЗ впливає на поведінку окремої особи на робочому місці, і кожен індивідуальний вплив має зворотній ефект на прийняття рішень у всій організації. Оскільки вплив на організацію зазвичай не є простою сумою індивідуальних впливів, визначення зв'язку між ними часто є складним завданням. У підсумку всі впливи сумуються. Ця модель демонструє, що використання знань (ПО) може мати як позитивний, так і негативний вплив щодо підвищення використання знань (ОМ) в організації.

Ефективні СУЗ повинні добре виконувати функції створення, зберігання/відновлення, передачі та впровадження знань. На основі аналізу численних досліджень було ідентифіковано потенційні чинники успіху управління знаннями, які було впорядковано відповідно до кількості джерел, що їх згадують [28]. Таким чином, було виділено наступні чинники успіху управління знаннями:

- інтегрована технічна інфраструктура, що включає мережі, бази даних/сховища, комп'ютери, програмне забезпечення та експертів СУЗ;
- стратегія знань, яка визначає користувачів, джерела, стратегії зберігання, самі знання та їх зв'язки в рамках СУЗ;
- загальна експертиза широкої структури знань, яка чітко сформульована та легко зрозуміла;
- мотивація та залученість користувачів, з урахуванням стимулів та тренувань;
- організаційна культура, що підтримує навчання, обмін знаннями та їх використання;

- підтримка вищого керівництва, включаючи розподіл ресурсів, лідерство та проведення тренувань;
- встановлені показники для оцінки впливу СУЗ і використання знань, а також для перевірки того, чи набуваються належні знання;
- чітка мета для СУЗ;
- функції пошуку, відновлення та візуалізації в рамках СУЗ, що сприяють легкому використанню знань;
- робочі процеси, спроектовані таким чином, щоб включати набуття та використання знань;
- організація, що навчається;
- безпека/захист знань.

Перші чотири чинники вважаються ключовими, оскільки їх згадувала щонайменше половина дослідників, що займаються цією тематикою [28]. Моделі вимірювання ефективності СУЗ у різній мірі відповідають цим чинникам успіху управління знаннями [28]. Враховуючи чотири ключові чинники успіху, можна стверджувати, що модель ланцюга вартості та модель Ліндсея є менш точними у відповідності даних у порівнянні з моделями Массі та ін. та Дженнекса з Олфманом. Єдиною різницею між моделями Массі та ін. і моделлю Дженнекса з Олфманом є п'ятий чинник успіху – культура. Враховуючи, що це наступний за важливістю ключовий чинник успіху, модель Дженнекса та Олфмана видається найбільш точною.

Всі чотири моделі мають ґрунтовну теоретичну основу [28].

- Модель ланцюга вартості використовує загальновизнаний підхід ланцюга вартості.
- Модель Массі та ін. базується на теоріях авторів, таких як Холсапл і Джоші [29].
- Модель Ліндсея спирається на теорію майбутніх організаційних можливостей.
- Модель Дженнекса та Олфмана ґрунтується на широко прийнятій моделі успіху інформаційних систем Делонга і МакЛіна.

2.2. Діагностика управлінських недоліків та їх вплив на ефективність організації

Ефективне управління є ключовим чинником стабільного функціонування та розвитку будь-якої організації. Воно забезпечує раціональний розподіл ресурсів, оптимізацію робочих процесів, підвищення продуктивності праці та конкурентоспроможності підприємства. Науковці відзначають, що управлінські процеси безпосередньо впливають на економічні показники та загальну ефективність діяльності компанії.

Згідно з дослідженнями Мінцберга, управління охоплює три ключові рівні: стратегічний, тактичний і операційний. Недоліки на кожному з цих рівнів можуть призвести до неефективності організаційних процесів, зниження мотивації працівників та фінансових втрат. Саме тому якісне управління є основою успіху підприємства, а своєчасна діагностика можливих проблем дозволяє уникнути кризових ситуацій.

Управлінські недоліки можуть суттєво впливати на ефективність організації. Вони проявляються у вигляді нераціонального використання ресурсів, низької продуктивності працівників, погіршення корпоративної культури та втрати конкурентних позицій. Наукові дослідження свідчать, що більшість організацій стикаються з проблемами, пов'язаними з відсутністю стратегічного планування, неефективною комунікацією або неправильним розподілом обов'язків (37).

За даними Портера, систематичний аналіз управлінських процесів дозволяє виявити слабкі місця та розробити заходи для їх усунення. Вчасна діагностика допомагає запобігти втратам, покращити роботу персоналу та забезпечити стабільний розвиток компанії. Тому організації, які регулярно проводять оцінку своїх управлінських практик, мають вищі показники ефективності та фінансової стабільності.

Управлінські недоліки є одним із ключових факторів, що можуть негативно впливати на ефективність організації. Вони проявляються у нераціональному використанні ресурсів, відсутності чіткої координації дій, низькій продуктивності персоналу та недостатньому стратегічному плануванні. На думку П. Друкера, ефективне управління ґрунтується на злагоджених процесах, ясному розподілі обов'язків і постійному контролю за виконанням завдань. Будь-яке відхилення від цих принципів може створювати бар'єри для розвитку підприємства та знижувати його конкурентоспроможність.

Основними причинами виникнення управлінських недоліків є недостатня кваліфікація керівників, проблеми у комунікаціях, відсутність стратегічного бачення, опір змінам та слабка мотиваційна система. Брак професійних знань та досвіду у сфері управління призводить до неефективного прийняття рішень, що, у свою чергу, створює невизначеність та нестабільність в організації. Як зазначає Г. Мінцберг, важливу роль у цьому процесі відіграє якість комунікацій. Якщо між різними рівнями управління та підрозділами виникають інформаційні розриви, це може спричинити помилки у виконанні завдань, конфлікти та зниження загальної продуктивності.

М. Портер наголошує, що відсутність стратегічного планування є одним із найбільш критичних чинників, що можуть негативно впливати на діяльність організації. Якщо компанія діє хаотично, без чітко визначених цілей та шляхів їх досягнення, зростає ризик неправильного розподілу ресурсів, втрати ринкових позицій та фінансової нестабільності. Водночас П. Друкер підкреслює важливість гнучкості в управлінні, оскільки сучасне бізнес-середовище вимагає швидкої адаптації до змін. Однак опір нововведенням з боку керівництва або персоналу може гальмувати розвиток компанії та створювати додаткові бар'єри для її ефективного функціонування.

Крім того, значний вплив на ефективність управління має мотивація персоналу. Як стверджує Ф. Котлер, низька заробітна плата, відсутність кар'єрного зростання, погані умови праці та невизначеність у перспективах

можуть призводити до зниження продуктивності та високої плинності кадрів. Працівники, які не відчують зацікавленості у своїй роботі, менш схильні до ініціативності та відповідальності за результат.

Таким чином, управлінські недоліки можуть виникати з різних причин, однак їх наслідки завжди негативно впливають на ефективність роботи організації. Своєчасне виявлення таких проблем та впровадження механізмів їх усунення є необхідною умовою для стабільного розвитку підприємства та досягнення його стратегічних цілей.

Діагностика управлінських недоліків є важливим етапом у процесі вдосконалення системи управління організацією. Вона дозволяє не лише виявити слабкі місця в управлінні, а й оцінити ефективність прийнятих рішень та визначити шляхи покращення управлінських процесів. Відсутність якісної діагностики може призводити до накопичення проблем, що негативно впливає на конкурентоспроможність організації. Для аналізу управлінських недоліків застосовуються різні методи, які відрізняються за своєю специфікою та ефективністю. Вибір методик залежить від масштабів організації, її стратегічних цілей, доступності ресурсів та особливостей внутрішніх процесів.

Одним із найпоширеніших методів аналізу є SWOT-аналіз. Його концепція була розроблена у межах стратегічного управління та широко використовується для оцінки внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на діяльність організації. Як зазначає Ф. Котлер, цей метод дозволяє систематизувати інформацію про сильні та слабкі сторони компанії, а також визначити можливості та загрози, що можуть впливати на її розвиток. У контексті діагностики управлінських недоліків SWOT-аналіз допомагає ідентифікувати проблемні аспекти керівництва, такі як недостатня кваліфікація менеджерів, неефективні комунікаційні процеси чи відсутність чіткої стратегії розвитку. Наприклад, у дослідженні, проведеному Р. Грантом, було показано, що компанії, які регулярно застосовують SWOT-аналіз, на 30%

швидше реагують на управлінські помилки та впроваджують коригувальні заходи порівняно з тими, які цей метод ігнорують.

Ще одним важливим інструментом є метод експертного оцінювання, який передбачає залучення фахівців до аналізу управлінських процесів. П. Друкер наголошував на необхідності об'єктивної оцінки роботи керівників, оскільки внутрішній погляд може бути суб'єктивним, а зовнішні експерти здатні виявити недоліки, які не помічають працівники компанії. Наприклад, у міжнародній практиці широко застосовується метод DELPHI, який передбачає багатоетапне опитування експертів для визначення слабких місць у керівництві та прогнозування можливих ризиків. Дослідження, проведене Г. Саймоном, показало, що залучення незалежних консультантів до аналізу управління дозволяє скоротити кількість помилкових стратегічних рішень на 25%. Особливо ефективним цей метод є в умовах динамічних ринків, де потрібен швидкий аналіз та коригування управлінських рішень.

Аналіз ключових показників ефективності (КПІ) є ще одним важливим методом оцінки управлінських недоліків. Як зазначає Г. Мінцберг, управління має бути вимірюваним, а отже, необхідно застосовувати конкретні показники для визначення результативності роботи керівників та підрозділів. КПІ дозволяють оцінити ефективність виконання завдань, рівень продуктивності, фінансові результати, задоволеність клієнтів та багато інших аспектів. Наприклад, у компанії Toyota використовується система КПІ, яка враховує понад 20 ключових показників, серед яких рівень дефектності продукції, швидкість виробництва, рівень залученості персоналу та фінансові результати. За даними досліджень М. Портера, компанії, що систематично оцінюють свої КПІ, мають на 40% вищу операційну ефективність, ніж ті, що не приділяють уваги кількісним показникам управління.

Ще одним дієвим методом діагностики є опитування персоналу та управлінський аудит. Як підкреслює М. Портер, персонал є ключовим джерелом інформації про реальний стан справ у компанії, оскільки саме працівники безпосередньо стикаються з управлінськими недоліками у своїй

роботі. Опитування може проводитися у вигляді анкетування або інтерв'ю, що дозволяє виявити проблеми з мотивацією, комунікацією, організацією робочого процесу та прийняттям рішень. Наприклад, у компанії Google проводяться регулярні внутрішні опитування працівників щодо рівня задоволеності управлінням, і результати таких досліджень впливають на розробку нових управлінських політик.

Управлінський аудит, у свою чергу, є комплексним аналізом внутрішніх процесів компанії, що включає перевірку відповідності управлінських рішень стратегічним цілям організації, ефективності розподілу ресурсів та загального рівня корпоративної культури. За словами Д. Нортон, проведення управлінського аудиту хоча б раз на рік дозволяє організаціям скоротити витрати, пов'язані з неефективним управлінням, на 20–30%. Наприклад, у компанії IBM управлінський аудит є обов'язковою процедурою, яка допомагає виявляти проблемні зони та покращувати корпоративну ефективність.

Отже, для діагностики управлінських недоліків використовуються різні методи, кожен з яких має свої особливості та сфери застосування. SWOT-аналіз допомагає виявити слабкі сторони в управлінні, метод експертного оцінювання забезпечує незалежну оцінку процесів, КРІ дають змогу виміряти ефективність роботи, а опитування персоналу та управлінський аудит дозволяють ідентифікувати проблеми зсередини організації. Комплексне використання цих методів дозволяє отримати об'єктивну картину стану управління та розробити ефективні стратегії для його вдосконалення.

Управлінські недоліки можуть мати різну природу, але всі вони негативно впливають на ефективність діяльності організації. Вони здатні спричиняти зниження продуктивності, втрату конкурентних переваг, підвищену плинність кадрів та інші проблеми, що заважають стабільному розвитку компанії. Управлінські недоліки можна поділити на кілька основних груп: стратегічні, організаційні, комунікаційні та мотиваційні. Кожен із цих видів має свої причини виникнення та особливості впливу на підприємство.

Одним із найбільш серйозних видів управлінських недоліків є стратегічні помилки. Відсутність чітко визначеної довгострокової стратегії розвитку призводить до нестабільності та невизначеності у діяльності компанії. Як зазначає М. Портер, організації, які не мають стратегії, змушені діяти хаотично, приймаючи короткострокові рішення, що не завжди сприяють довготривалому успіху. Наприклад, у дослідженні, проведеному А. Чандлером, було встановлено, що компанії, які систематично переглядають свої стратегії та адаптують їх до змін ринку, у середньому мають на 35% вищий рівень прибутковості, ніж ті, що діють без чіткої стратегії. Успішні корпорації, такі як Apple або Amazon, приділяють значну увагу стратегічному плануванню, що дозволяє їм залишатися лідерами у своїх галузях. Натомість компанії, які ігнорують цей аспект, часто опиняються в кризовому становищі. Наприклад, банкрутство таких гігантів, як Kodak та Nokia, значною мірою було спричинене саме відсутністю адекватного стратегічного бачення.

До управлінських недоліків також належать організаційні проблеми, що виникають через неефективну структуру управління. Якщо структура компанії є надто складною або, навпаки, недостатньо регламентованою, це створює хаос у роботі, уповільнює ухвалення рішень і знижує продуктивність персоналу. Г. Мінцберг зазначає, що ефективна організаційна структура повинна відповідати специфіці діяльності компанії, її масштабам і динаміці розвитку. Наприклад, дослідження, проведене у корпорації General Electric, показало, що перехід від жорсткої ієрархії до більш гнучкої організаційної структури дозволив підвищити продуктивність на 20% та прискорити ухвалення управлінських рішень на 30%. Водночас, у компаніях з надмірною бюрократизацією процеси управління стають занадто повільними, що може призводити до втрати конкурентних можливостей. Одним із прикладів є компанія Blackberry, яка через складну систему ухвалення рішень не змогла своєчасно адаптуватися до змін на ринку смартфонів, що зрештою призвело до її краху.

Комунікаційні недоліки є ще однією серйозною проблемою, яка може впливати на ефективність роботи організації. Відсутність налагоджених комунікацій між керівництвом та персоналом або між різними підрозділами компанії може призводити до непорозумінь, дублювання функцій, конфліктів та помилкових рішень. П. Друкер наголошує, що ефективні комунікації є основою успішного управління, оскільки вони забезпечують швидке поширення інформації та координацію дій. Наприклад, у компанії Toyota використовується система “кайдзен”, що передбачає активну взаємодію між працівниками різних рівнів, що дозволяє оперативно виявляти та усувати проблеми у виробничих процесах. Дослідження, проведене у Microsoft, показало, що покращення комунікацій між відділами дозволило скоротити час реалізації проектів на 25% та знизити кількість управлінських помилок. Водночас, у компаніях, де існують бар’єри у комунікації, працівники часто отримують суперечливі вказівки, що може призводити до хаосу у виконанні завдань. Прикладом може бути ситуація у Volkswagen, коли відсутність прозорих комунікацій між різними рівнями управління сприяла масштабному скандалу з маніпуляцією даними про викиди автомобілів.

Ще одним важливим видом управлінських недоліків є проблеми з мотивацією персоналу. Якщо керівництво не створює сприятливих умов для роботи, працівники можуть втрачати зацікавленість у своїй діяльності, що призводить до зниження продуктивності та високої плинності кадрів.

Ф. Герцберг у своїх дослідженнях підкреслював, що мотивація працівників значною мірою залежить не лише від заробітної плати, а й від таких факторів, як можливість професійного розвитку, корпоративна культура, стиль управління та визнання досягнень. Наприклад, у компанії Google запроваджена гнучка система мотивації, що включає можливості для кар’єрного зростання, додаткові бонуси та створення комфортного робочого середовища. Це дозволяє компанії утримувати найкращі кадри та підтримувати високу продуктивність. Водночас, у компаніях, де мотиваційна система не розвинена, працівники часто не бачать перспектив розвитку, що

призводить до їхнього звільнення. Наприклад, у дослідженні, проведеному Г. Хофстеде, було встановлено, що організації, які не приділяють достатньої уваги мотивації персоналу, стикаються з підвищеною плинністю кадрів на 40% у порівнянні з компаніями, що активно застосовують різні методи нематеріального стимулювання.

Отже, управлінські недоліки можуть проявлятися у різних сферах діяльності організації, впливаючи на її стабільність, ефективність та конкурентоспроможність. Стратегічні недоліки ведуть до відсутності чіткого бачення майбутнього, організаційні – до хаосу у роботі, комунікаційні – до непорозумінь та помилкових рішень, а мотиваційні – до зниження продуктивності персоналу та підвищеної плинності кадрів. Для того щоб мінімізувати їхній негативний вплив, компанії мають впроваджувати ефективні механізми управління, що базуються на сучасних підходах до стратегічного планування, оптимізації комунікацій та підвищення мотивації працівників.

Управлінські недоліки мають безпосередній вплив на ефективність організації, оскільки вони послаблюють її внутрішні процеси, знижують продуктивність персоналу та перешкоджають досягненню стратегічних цілей. Некомпетентне управління може призвести до серйозних наслідків, таких як втрата конкурентоспроможності, зниження прибутковості, руйнування корпоративної культури та зростання рівня конфліктності у колективі. Ці проблеми можуть накопичуватися, спричиняючи системні кризи, які важко подолати без серйозних змін в управлінських підходах.

Одним із найсерйозніших наслідків управлінських недоліків є зниження конкурентоспроможності компанії. Якщо керівництво не здатне своєчасно адаптувати організацію до змін ринку, це призводить до втрати позицій серед конкурентів. Як зазначає М. Портер, ефективна стратегія дозволяє компанії не лише зберігати свою ринкову частку, а й випереджати суперників за рахунок інновацій, оптимізації бізнес-процесів та грамотного управління ресурсами. Наприклад, компанія Nokia, яка свого часу була лідером мобільного ринку,

втратила свої позиції через управлінські прорахунки, пов'язані з неправильним вибором стратегії та запізною реакцією на появу смартфонів. Подібні проблеми спостерігалися і в Kodak, яка через прорахунки в управлінні не змогла своєчасно перейти на цифрові технології, що призвело до її банкрутства.

Ще одним важливим наслідком є зниження прибутковості компанії. Якщо в управлінні присутні недоліки, вони можуть спричинити неефективний розподіл фінансових ресурсів, невиправдані витрати та втрати можливостей для отримання додаткового доходу. П. Друкер наголошує, що головне завдання менеджменту – це підвищення економічної ефективності підприємства шляхом оптимізації всіх бізнес-процесів. Наприклад, дослідження, проведене у компанії Ford, показало, що скорочення бюрократичних процедур та впровадження більш гнучкої системи управління дозволило збільшити прибуток на 15% за два роки. Водночас, у компаніях, де управлінські процеси залишаються неефективними, спостерігається зворотна тенденція. Наприклад, у General Motors у 2000-х роках неправильне стратегічне планування та неефективне використання ресурсів призвели до значних фінансових втрат, що змусило компанію оголосити про банкрутство.

Погіршення корпоративної культури також є одним із негативних наслідків управлінських недоліків. Якщо організація не має чітких цінностей та ефективної системи внутрішньої комунікації, це може призвести до втрати мотивації співробітників, зниження рівня їхньої лояльності та небажання брати відповідальність за результати роботи. Г. Мінцберг підкреслює, що корпоративна культура є одним із ключових факторів, який впливає на стабільність і продуктивність організації. Наприклад, компанія Google активно розвиває корпоративну культуру, спрямовану на підтримку інновацій, мотивацію персоналу та залучення співробітників до прийняття рішень. Це дозволяє компанії зберігати високий рівень продуктивності та утримувати талановитих спеціалістів. Натомість у компаніях, де корпоративна культура не є пріоритетом, спостерігається демотивація працівників, що, у свою чергу,

впливає на загальну ефективність роботи. Наприклад, дослідження Г. Хофстеде показали, що організації з погано розвиненою корпоративною культурою мають на 25% вищий рівень плинності кадрів, ніж компанії, які інвестують у створення комфортного робочого середовища.

Підвищення рівня конфліктності в колективі також є наслідком управлінських недоліків. Якщо в компанії відсутня ефективна система комунікації та взаємодії між співробітниками, це призводить до непорозумінь, конфліктів і, як наслідок, зниження продуктивності. Як зазначає Ф. Котлер, внутрішні конфлікти можуть значно сповільнювати робочі процеси, оскільки енергія працівників спрямовується не на виконання завдань, а на з'ясування стосунків. Наприклад, дослідження, проведене у компанії Tesla, показало, що відкритий стиль управління та активне залучення працівників до комунікації дозволяє зменшити рівень конфліктності та підвищити загальний рівень задоволеності роботою.

Водночас, у компаніях, де керівництво не приділяє уваги налагодженню взаємодії між відділами, часто виникають проблеми, пов'язані з низькою ефективністю командної роботи. Наприклад, у Wells Fargo унаслідок неправильного управління та токсичної корпоративної культури розгорівся масштабний скандал, що призвів до втрати довіри клієнтів і значних фінансових втрат.

Отже, управлінські недоліки можуть мати серйозний вплив на ефективність організації. Вони спричиняють зниження конкурентоспроможності, втрати прибутковості, руйнування корпоративної культури та зростання рівня конфліктності серед персоналу. Для того щоб уникнути таких наслідків, компанії повинні впроваджувати сучасні підходи до управління, оптимізувати комунікаційні процеси, підвищувати кваліфікацію менеджерів та систематично оцінювати ефективність прийнятих рішень. Лише комплексний підхід до усунення управлінських недоліків дозволяє забезпечити стабільний розвиток і високу результативність роботи організації.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

3.1. Розробка концепції та моделі системи управління організацією

У літературі з управління, а також на практиці, існує безліч концепцій та методів, а також простих інструментів, метою яких є вирішення різноманітних проблем в рамках управління як усією організацією, так і її окремими функціональними зонами або окремими підприємствами (процесами). Вони базуються на різних припущеннях (орієнтаціях, філософіях), при цьому між ними існують різноманітні взаємозв'язки та залежності. Ці концепції та методи більш-менш чітко сформульовані та операціоналізовані, крім того, вони постійно змінюються й змінюються дедалі швидше. Їх спільною метою є сприяння (підтримка) та удосконалення управління, особливо в умовах дедалі складнішого та мінливого оточення. У такій ситуації пізнання їх, хоч і є складним, а часто навіть майже неможливим, стає великим науковим викликом.

У літературі з управління вже можна зустріти багато окремих описів певних концепцій з точки зору загальних принципів та методики дій. Також вдаються спроби їх зведення в одному місці та критичної оцінки з точки зору практичної корисності. Одночасно все ще існує безліч проблем термінологічного характеру, які викликають непорозуміння та ускладнюють розуміння загальної сутності і структури концепцій та методів управління.

У статті, що базується на літературних джерелах, намагалися відповісти на запитання: що таке, взагалі, концепція управління, які ознаки відрізняють її від методів та технік управління, як можна систематизувати інструментарій, пов'язаний із концепціями управління. Роздуми, викладені в статті, не становлять однозначної пропозиції щодо впорядкування термінології, а скоріше, на думку автора, мають стати натхненням для подальших досліджень у цій галузі. Оскільки в польській літературі щодо цих питань ще немає

належних посилань, у статті розглянуто лише обрані термінологічні аспекти, спираючись переважно на німецькомовну літературу з управління.

Поняття «концепції управління» хоч і використовується із задоволенням і часто як у наукових працях, так і на практиці, але робиться це нерідко нерівномірно [29]. У науці про підприємство не існує загальноприйнятого визначення цього поняття, на підставі якого можна було б провести його семантичний аналіз. Як стверджує Ч. Малорни, наука відіграє другорядну роль у розвитку сучасних моделей управління. До цього часу всі значущі на практиці концепції, як правило, походять від великих консалтингових компаній або об'єднань, що займаються підтримкою підприємництва та управління. Тому, як зазначається, концепціям бракує систематичної наукової підвалини. В цій ситуації наука про управління залишається лише спробами ретроспективного тлумачення (інтерпретації) наслідків дії моделей управління, без практичної участі у їх формуванні [29]. У зв'язку з цим у літературі поняття концепції часто використовується багатозначно і частково з різним значенням. Використовують також багато позначень цього поняття як синонімів, що призводить до того, що їх не можна об'єднати під загальним поняттям «концепції управління». У німецькій літературі вводять розмежування понять концепції, методів і інструментів [29].

Також розрізняють поняття «концепт» і «концепція». Межі між концептом та концепцією є розмитими: участь емпіричних знань у концепціях менша, ніж у концептах, а принципи їх формування ґрунтуються більше на дедукції. Методи та інструменти слугують для перетворення принципів побудови, що містяться в концептах і концепціях, і можуть трактуватися як правила дій у структурованому способі трансформації початкового стану у бажаний кінцевий стан [31].

Проблеми нерозрізнення концепцій від методів, здається, є причиною вживання в побутовому розумінні загального поняття «концепції та методи управління». Одночасно слід зазначити, що, крім труднощів із однозначною класифікацією певного інструменту до категорії «концепція управління» або

«метод управління», окремі (не всі) методи становлять невід'ємну частину кожної концепції.

Намагаючись визначити (виділити) певне поняття, можна, звичайно, почати з його етимологічного значення, тобто дослідити походження складових слів та їх первинні значення. Так, концепція (лат. *conceptio*) згідно зі Словником іноземних слів означає загальне уявлення про щось: продуманий план дій, рішення чогось, теорія чогось, ідея, проект. Тісно спорідненим за значенням з поняттям «концепція» є також поняття «концепт» (лат. *conceptus*), яке, згідно зі Словником, означає влучну, швидко що спливає ідею реалізації чогось, вихід із скрутної ситуації, а також проект, щасливу думку, кмітливість. У німецькій літературі, на відміну від польської, розрізняють концепцію (*Konzeption*) від концепту (*Konzept*). Наприклад, Д. Ган розглядає концепцію контролінгу (*Controllingkonzept*) як цілісність цілей контролінгу, завдань, орієнтованих на ці цілі, інструментів, необхідних для цього, а також виконавців і організаційну структуру [32].

Щодо поняття управління, то це прийняття рішень відповідними особами (органами та керівним персоналом), що призводить до досягнення поставлених цілей. Управління можна також розглядати в двох значеннях: функціональному та інституційному. У функціональному сенсі управління означає діяльність (функції: планування, організація, мотивація та контроль), спрямовану на координацію всіх заходів, необхідних для виконання завдань підприємства, які мають бути здійснені для досягнення його намірів. В інституційному сенсі управління означає групу осіб, які займаються управлінням. На практиці ці два підходи нерозривно пов'язані [31].

Суть управління ускладнюється, коли ми враховуємо предмет управління. У кожній організації ми маємо справу з управлінням, що зосереджується як на простих і повторюваних діях, так і з управлінням, орієнтованим на складні й одиничні заходи, що визначаються як проекти.

У результаті семантичного аналізу поняття «концепція управління» набуває двох значущих вимірів: з одного боку, як «концепція для управління»

у функціональному сенсі, а з іншого – в інституційному сенсі – як «концепція для менеджера» [22]. Функціональний аспект визначає й описує, в якому функціональному сегменті зосереджена діяльність даної концепції (наприклад, закупівлі, виробництво, збут, фінанси). Інституційний аспект пов'язаний із певним рівнем (сходиною) організаційної ієрархії управління, до якого адресована дана концепція. У разі інституційного підходу концепції управління орієнтовані або на стратегічний рівень управління всією організацією і адресовані їй вищому керівництву (наприклад, концепція управління вартістю, TQM – комплексне управління якістю), або на оперативний рівень управління і стосуються тоді лінійного керівництва (наприклад, концепція TPM – комплексна система безвідмовного обслуговування). Обґрунтування такого розмежування концепцій управління полягає у специфічності їх формулювання, орієнтованого на певні цільові групи. Описи концепцій, адресованих стратегічному керівництву, можуть бути важко зрозумілі або навіть незрозумілі для керівників операційного рівня, що може призводити до різних наслідків, зокрема до невірних їх впровадження у практику.

За Ч. Зіловським можна прийняти загальне визначення концепції управління, з якого випливає, що вона є моделлю формування (уявлення про майбутню) реальності. Ця модель містить суттєві компоненти, взаємозв'язки та наслідки, описані на певному рівні абстракції, що створює можливості для її конкретної реалізації.

Детальні характеристики концепцій управління, визначені різними дослідниками, дозволяють наблизити їхню сутність наступним чином:

1. Концепції управління мають тісний зв'язок з.
2. Концепції управління характеризуються «близькістю» до практичного застосування. Вони орієнтовані переважно на практиків.
3. Концепції управління менше спираються на наукові основи (менш базуються на них). Їх легітимність випливає з емпіричної релевантності.

4. Концепції управління представляють емпірично набуті знання, тому ґрунтуються на індукції.

5. Концепції управління містять стратегічні припущення, реалізацією яких є досягнення запланованих цілей.

6. Концепції управління надають методи та інструменти, що полегшують впровадження концепції.

7. Концепції управління охоплюють (проходять через) багато функцій підприємства.

8. Концепції управління можна трактувати як вид метарівня системи управління.

Підсумовуючи наведені характеристики концепцій управління, можна стверджувати, що:

1. Концепції управління створюються з метою підтримки управління (окремими завданнями або цілими функціями, наприклад, HRM – управління людськими ресурсами, а також відносин (зв'язків) між окремими суб'єктами, наприклад, концепція SCM – управління ланцюгом постачання).

2. Найчастіше вони є результатом індуктивно набутого та практично перевіреного досвіду, який у результаті систематичного інтерпретування та узагальнення переформульовано в управлінські рецепти, зібрані під одним загальним поняттям [21].

Хоча концепція часто подається як рецепт для ефективного управління, як стверджує К. Зімньовіч, «універсальної рецепти на успіх в управлінні» не існує. Він вважає, що не можна, виходячи з опису в книгах, відтворити умови та ситуацію того зразкового підприємства, яке стало місцем «хрещення» даної концепції, а крім того рішення, які принесли успіх в одній організації, не обов'язково спрацюють в іншій.

Щодо генезису концепцій управління, слід зазначити, що крім емпіричних (утворених шляхом індукції) концепцій, можна виділити й ті, що виникли з теоретичних міркувань (з використанням методу дедукції), а пізніше розвивалися за участю практиків. До того ж сучасні концепції та

методи управління виникли на ґрунті різних наукових дисциплін. Значна їхня частина має свої корені в науці про управління (наприклад, TQM – Lean management), інші, як-от Controlling, Beyond Budgeting, Activity Based Budgeting, виникли в області бухгалтерського обліку, а ще інші, як-от Balanced Scorecard, мають «змішане» походження (управління, бухгалтерський облік і фінанси, управління персоналом, маркетинг).

Щодо внутрішньої будови концепції, тут також панує невизначеність. Дослідження літератури свідчать, що структури концепцій управління подаються досить різноманітно та неоднорідно. При цьому з'являються скептичні голоси щодо впорядкування структури концепції. Я. Стружина, розглядаючи «джунглі» теорій організації та управління як наслідок авторського натхнення, зауважує:

«Трохи ризикувавши, можна стверджувати, що найбільш вдалими концепціями моделей управління з точки зору ортодоксальних критеріїв класифікації та побудови теорії є набір випадково (інтуїтивно) обраних змінних, які дуже важко впорядкувати у цілісну систему».

Він також з подивом відзначає, що «будь-яке їх впорядкування перестає бути для практиків [...] переконливим і стає для менеджера надто ризикованим» [21]. У такій ситуації – як, здається, далі робить висновок – для менеджерів достатнім обґрунтуванням для впровадження різних концепцій управління є спостережувані на практиці успіхи нестандартних рішень, а не формальні ієрархії та розподіл ролей.

Одночасно з'являються спроби систематизації структури концепцій управління. Я. Ліхтарський та Г. Ягода виділяють три основних рівня її: рівень концепції (це ідеологічний, філософський рівень), рівень загальної методики та рівень техніки []. Подібно, М. Мантура та А. Гамрол, говорячи про структуру концепції TQM, виділяють три основні групи інструментів: принципи, методи та засоби управління якістю [24]. З іншого боку, Я. Ліхтарський вважає, що структуру концепції управління можна обмежити двома рівнями: ідеологічним та інструментальним, усуваючи з неї проміжний

рівень, тобто рівень загальної методики [22]. На ідеологічному (філософському) шарі подаються основні припущення концепції, а на інструментальному – конкретні засоби. На його думку, таке спрощене «бачення» загальної моделі концепції управління, яке виключає проміжний рівень, що є найважчим для ідентифікації, полегшує сприйняття її сутності. Проте варто зауважити, що така редукція не усуває з структури концепції методів управління як таких, адже без них неможлива повна реалізація концепції. Тому методи управління, у такому розумінні концепції, найімовірніше, локалізуються саме на інструментальному рівні.

У літературі з управління також вдаються спроби виділити «ядро» концепції та визначити її оболонку і складові елементи. Зауважуючи у багатьох концепціях (особливо в ідеологічному шарі) спільні елементи та подібності, пропонується їх інтеграція шляхом виділення та об'єднання спільних рис (зокрема, орієнтація на клієнта, орієнтація на працівника, орієнтація на процеси, орієнтація на безперервне вдосконалення) та окремого трактування диференціюючих ознак, характерних для даної концепції управління.

3. Концепція управління як один із багатьох інструментів управління

У відповідь на етимологічні проблеми в методології організації та управління з'являються пропозиції щодо впорядкування та уніфікації термінології. К. Зімньовіч вважає, що оскільки в науці та практиці застосовується різноманітна номенклатура (поряд із техніками управління зустрічаються методи, концепції, системи, ідеї чи навіть філософії управління), а також часто ці назви трактуються тими самими авторами як синоніми, зручніше у науковій дискусії користуватися терміном «інструмент управління». Поняття «інструмент управління» є загальною концептуальною конструкцією, що містить у собі багато конкретних термінів, які зустрічаються в управлінні.

Однак у літературі з управління підприємством не завжди пояснюється, що саме мається на увазі під поняттям інструменту. Зокрема, існує

багатозначність цього поняття. Особливо помітною є невизначеність у взаємозв'язках і межах між інструментами та концепціями чи методами, між інструментами та техніками (способами), причому часто значення цих понять прирівнюють.

Концепції управління становлять системний інструмент управління, що використовується на всіх його рівнях (сходінках) і стосується певної сфери функціонування підприємства. Невід'ємною частиною концепції є методи управління, характерні для даної концепції. Концепції управління можуть також використовувати методи, адаптовані з інших наукових дисциплін (наприклад, математики, статистики, економіки чи соціології). Під математично-статистичним методом розуміють метод, спрямований на набуття та обробку інформації за допомогою систематичних засобів (інструментів). Метод – це також послідовність кроків, за допомогою яких початковий стан перетворюється в кінцевий. Більш комплексне трактування вважає метод управління систематизованим, повторюваним і ефективним способом дій, заснованим на наукових дослідницьких принципах, спрямованим на вирішення управлінських проблем в організації. Отже, методи управління означають певні способи дій, що служать для вирішення комплексу завдань, пов'язаних із визначеною проблемою в галузі організації та управління. А техніка як інструмент управління – це певний спосіб дії, спрямований на вирішення однієї задачі. Багато методів також містять спільні техніки, адаптовані з інших наукових дисциплін, але існують й техніки, характерні лише для конкретного методу.

Вважається, що інструмент охоплює не лише метод як елемент основної обробки інформації, а й включає в себе фактичні дані, тобто інформацію, а також результати її представлення й комунікації у формі управлінських інформаційних повідомлень. Компонентами інструменту, отже, є не тільки сам процес обчислення, але й інформаційне надходження та вихід, при цьому інформаційний вихід (результат) одного інструменту може стати

інформаційним входом (фактом) іншого інструменту. Таку конструкцію називають ланцюгом інструментів.

У цілісному підході до інструментів управління передбачається також місце для моделі управління. Вона є певним спрощеним, комплексним відображенням реальності, побудованим на системному підході та засадничих положеннях кібернетики. До інструментів управління також належить метаконцепція. Це певна пропозиція щодо способу дій (методологія) щодо всієї системи управління, що є вищою за окремі концепції управління або становить основу інтеграції окремих концепцій.

Зрештою, користуючись також результатами аналізу літератури, можна спробувати скласти узагальнену таблицю інструментів управління.

У німецькій літературі, наприклад, як модель управління вважається система управління St. Gallen. Вона є комплексною моделлю, яка як цілісна система також інтерпретується як інтегрована система. Деякі вважають метаконцепцією управління також управління вартістю. На їхню думку, прагнучи примноження вартості, можна побудувати комплексну систему управління, яка інтегрує різні концепції та методи управління. Тому ця концепція має характер метаконцепції. Її універсалізм дозволяє їй відігравати об'єднуючу (інтеграційну) роль щодо вже існуючих концепцій і методів управління. Є також думки, що TQM можна вважати метаконцепцією управління. Однак вибір моделі TQM для інтеграції різних інших концепцій управління обґрунтовується лише тоді, коли вона базується на всебічних критеріях (наприклад, прийнятих у моделі European Quality Award). Модель TQM рекомендується для інтеграційних робіт завдяки низькому рівню абстракції прийнятих припущень у порівнянні з іншими методами повної інтеграції системи управління. Проте можна зустріти й критичні голоси щодо цього питання.

До метаконцепції також відносять модель EFQM (European Foundation for Quality Management), яка безпосередньо слугує для впровадження TQM і «покриває» всі сфери управління. За допомогою обмеженої кількості критеріїв

вона забезпечує цілісний огляд організації. Вважається, що ця модельова концепція також дозволяє послідовно впроваджувати інтегровану систему управління.

Аналізуючи інтерпретації (визначення) поняття «концепція управління», найчастіше зустрічається твердження, що це — рецепт або ідея управління. Складається враження, що процес розвитку визначення концепції управління дійшов лише до зазначеного твердження. Невирішення цього питання і відсутність спроб його систематизації ускладнює спілкування не тільки науковців, але — що важливіше, враховуючи допоміжну роль науки про управління для господарської практики — і комунікацію з менеджерами. Щодо систематизації багатозначності цього поняття, слід погодитися з К. Зімньовічем, що уніфікація термінології в науках про управління, хоч і є необхідною, не є простою справою. Адже в цих науках, які належать до соціальних, на відміну від точних наук, не існує визначень, що прийняті всіма дослідниками. Проте саме завдання науки полягає й у вирішенні термінологічних проблем, якщо ми не хочемо губитися в так званих інформаційних джунглях, а зокрема — у систематизації управлінських інструментів, що надаються менеджеру. Це сприятиме легшому поширенню концепцій управління, їх подальшій конкретизації, вдосконаленню, а також інтеграції з іншими інструментами. Це також полегшить сприйняття знань, що передаються слухачам у дидактичному процесі. Турбота про уніфікацію використовуваної термінології в науках про управління є надзвичайно важливою і для самої практики. Єдина термінологічна апаратура гарантує, що ті самі поняття будуть однаково зрозумілі різним співробітникам, різним підрозділам підприємства, і взаємна співпраця тоді буде налагодженою. Тому в наукових дослідженнях варто піднімати термінологічні питання.

3.2. Рекомендації щодо впровадження та моніторингу системи управління

Система управління якістю відповідно до стандарту ISO 9001 відіграє ключову роль у забезпеченні ефективності підприємства та підвищенні рівня задоволеності клієнтів. Стаття розглядає ключові етапи впровадження системи ISO 9001, особливості аудиту та сертифікації, а також переваги, які підприємства можуть отримати в результаті її реалізації. Представлено аналіз можливих викликів і труднощів, з якими стикаються компанії під час адаптації стандарту.

В умовах динамічного розвитку ринку та зростаючої конкуренції підприємства зобов'язані приділяти увагу якості своєї продукції та послуг. Колмана, Грудовський, Меллер та Прейхс (1996) зазначають, що низька якість призводить до підвищення витрат і втрати довіри клієнтів. Саме тому стандартизація процесів і отримання сертифіката відповідності ISO 9001 стають ефективним інструментом для оптимізації діяльності організацій. Як зазначає Сикора (2005), компанії з впровадженою системою ISO 9001 отримують конкурентні переваги, можливість розширення ринку збуту та доступ до міжнародних контрактів.

Серед ключових причин впровадження ISO 9001 Окленд (2000) виокремлює економічну ефективність, що досягається за рахунок удосконалення організаційної структури та управлінських процесів. Корзинська (2011) додає, що стандарт сприяє зменшенню витрат, забезпечує прозорість документообігу та покращує систему комунікації між підрозділами компанії.

Застосування системи управління якістю на підприємстві може відрізнятися залежно від масштабів діяльності, організаційної структури та рівня підготовки персоналу. Як підкреслюють Ковалчик, Яблонський і Вавак (2014), ефективне впровадження стандарту вимагає ретельного аналізу поточних процесів і визначення ключових зон для покращення.

Компанії можуть використовувати внутрішні ресурси або залучати зовнішніх консультантів для розробки необхідної документації. Успішність

впровадження багато в чому залежить від рівня підготовки працівників, їхньої мотивації та розуміння цілей системи.

Глоговський і Маліновський (2010) наголошують, що проведення попереднього аудиту є необхідним кроком у процесі підготовки до сертифікації. Він дає можливість оцінити відповідність підприємства вимогам стандарту та визначити сфери, які потребують вдосконалення.

За результатами попереднього аудиту можна ухвалити рішення про доцільність подальшого впровадження ISO 9001. Як зазначає Зіолковський (2007), цей етап є ключовим для ефективної адаптації стандарту на підприємстві, оскільки дозволяє уникнути багатьох типових помилок.

Внутрішній аудит допомагає виявити слабкі місця в системі управління якістю та визначити необхідні коригувальні заходи. PN-EN ISO 9001:2009 регламентує, що внутрішній аудит має проводитися на регулярній основі для забезпечення стабільності та постійного покращення якості управлінських процесів.

Вавак (2002) визначає основні етапи сертифікації системи управління якістю:

- подання заявки на сертифікацію;
- аудит документації;
- сертифікаційний аудит;
- складання звіту та коригувальні заходи;
- отримання сертифіката на три роки.

Сертифікація є підтвердженням відповідності організації вимогам ISO 9001. Однак, як зазначають експерти, для збереження сертифіката необхідно проходити щорічні наглядові аудити.

Впровадження системи ISO 9001 дає підприємствам значні переваги, зокрема підвищення ефективності бізнес-процесів, зменшення операційних витрат і покращення іміджу компанії (Сикора, 2005). Ковалчик, Вавак і Виребек (2010) зазначають, що успішна адаптація стандарту вимагає не лише

його впровадження, а й постійного вдосконалення та гнучкого підходу до змін у бізнес-середовищі.

Отже, сертифікація ISO 9001 є важливим інструментом розвитку підприємств, що прагнуть підвищити конкурентоспроможність та відповідати міжнародним стандартам якості.

ВИСНОВКИ

У ході виконання бакалаврської роботи «Розробка системи управління організацією» було проведено всебічний аналіз теоретичних основ, сучасних методів і практичних аспектів управління організацією. Дослідження охоплювало як традиційні управлінські підходи, так і сучасні цифрові технології, що дозволяє забезпечити гнучкість і адаптивність управлінської системи. Отримані результати свідчать про необхідність комплексного підходу до модернізації системи управління з метою підвищення ефективності організаційної діяльності в умовах динамічного ринкового середовища та глобальних викликів.

Проведений аналіз теоретичних засад управління дозволив визначити, що ефективне управління організацією базується на системному підході, який поєднує класичні принципи (централізація, формалізація, стандартизація) з сучасними методами, орієнтованими на гнучкість, децентралізацію повноважень і використання цифрових технологій. Традиційні моделі забезпечують стабільність та передбачуваність, однак вони часто не відповідають сучасним вимогам швидкозмінного середовища, що вимагає оперативного прийняття рішень і адаптації до нових умов. Таким чином, інтеграція традиційних і сучасних підходів дозволяє створити адаптивну систему управління, здатну ефективно реагувати на зовнішні та внутрішні виклики.

Аналіз існуючих управлінських процесів у організації показав, що ефективність функціонування системи управління значною мірою залежить від рівня інтеграції інформаційних технологій, якості комунікації між структурними підрозділами та ефективного планування і контролю за виконанням завдань. Практичний досвід свідчить, що автоматизація рутинних процесів і впровадження сучасних ERP/CRM систем сприяють зниженню управлінських витрат, оптимізації використання ресурсів та підвищенню оперативності прийняття рішень. У той же час, аналіз показав, що недостатня систематизація інформації, слабка внутрішня комунікація та застарілі методи

мотивації персоналу є основними чинниками, що стримують розвиток організації.

Практична частина дослідження дозволила оцінити ефективність застосування різних управлінських методів на прикладі конкретної організації (або групи організацій) та встановити, що найбільш перспективним є впровадження інтегрованої моделі управління, яка поєднує класичні методи з сучасними технологічними рішеннями. Запропонована модель управління спрямована на оптимізацію всіх етапів управлінського процесу – від стратегічного планування до оперативного контролю і зворотного зв'язку. Це дозволяє не лише підвищити ефективність використання ресурсів, але й забезпечити більш точне і своєчасне прийняття управлінських рішень, що є критично важливим у сучасних умовах конкуренції.

Одним із важливих практичних результатів дослідження є розробка концепції інтегрованої системи управління, що включає застосування сучасних інформаційних технологій. Цей підхід дозволяє створити єдиний інформаційний простір, який об'єднує всі структурні підрозділи організації і забезпечує оперативний обмін даними. Завдяки цьому організація може швидко реагувати на зовнішні зміни, коригувати стратегію і приймати більш обґрунтовані управлінські рішення. Дослідження також виявило, що впровадження сучасних технологій не тільки покращує ефективність управління, але й знижує витрати, пов'язані з обробкою інформації, що позитивно впливає на загальний економічний результат діяльності організації.

У роботі було також досліджено аспекти кадрової політики та мотивації персоналу, які є невід'ємною складовою успішного управління організацією. Виявлено, що система мотивації, заснована лише на матеріальних стимулах, не завжди забезпечує необхідний рівень залученості співробітників. Запропоновано комплекс заходів, що включають як фінансові бонуси, так і нематеріальні стимули (напр., можливості професійного розвитку, підвищення кваліфікації, визнання досягнень). Такі заходи дозволяють

створити позитивну корпоративну культуру, яка сприяє зростанню продуктивності і підвищенню якості прийняття рішень.

Розроблена система управління також передбачає удосконалення механізмів контролю та зворотного зв'язку. Завдяки впровадженню систем моніторингу (на базі KPI, внутрішнього аудиту та бенчмаркінгу) можливо своєчасно виявляти відхилення від запланованих показників і оперативно вживати коригувальні заходи. Це дозволяє підвищити прозорість управлінських процесів і забезпечити ефективну координацію між різними рівнями управління.

У зв'язку з отриманими результатами, розроблено конкретні рекомендації щодо практичного впровадження системи управління. Рекомендації спрямовані на інтеграцію сучасних ІТ-рішень для автоматизації управлінських процесів, оптимізацію внутрішньої комунікації через використання корпоративних порталів і електронних систем, а також на модернізацію системи мотивації персоналу за допомогою комплексних стимулюючих заходів. Особлива увага приділяється апробації розробленої моделі управління на практиці – проведенню пілотних проектів, результати яких дозволять адаптувати модель до специфіки конкретної організації і визначити її ефективність у реальному секторі діяльності.

Перспективи подальших досліджень, заснованих на отриманих результатах, відкривають можливості для глибшого вивчення впливу цифровізації на управлінські процеси, розробки адаптивних моделей управління з урахуванням специфіки окремих підприємств та аналізу ефективності сучасних систем мотивації. Подальші дослідження дозволять уточнити механізми інтеграції сучасних технологій у процес управління і сприятимуть формуванню нових стратегій управління в умовах глобальної конкуренції та нестабільності ринкового середовища.

Загальний висновок дослідження полягає в тому, що ефективне управління організацією в сучасних умовах вимагає комплексного підходу, який поєднує традиційні принципи з інноваційними технологічними

рішеннями. Розроблена система управління спрямована на оптимізацію використання ресурсів, підвищення якості прийняття рішень та створення умов для сталого розвитку організації. Практична реалізація запропонованих заходів забезпечить адаптацію організації до змін зовнішнього середовища, сприятиме зниженню управлінських витрат і підвищенню конкурентоспроможності як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Таким чином, інтеграція запропонованих заходів дозволить не лише оптимізувати існуючі управлінські процеси, але й створити базу для подальших реформ і вдосконалення управлінської діяльності в умовах сучасного ринкового середовища. Результати дослідження мають значний практичний потенціал і можуть бути використані як основа для впровадження інноваційних рішень у сфері управління організацією, що сприятиме її довгостроковому розвитку та підвищенню ефективності роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України "Про управління об'єктами державної власності" № 185-V від 21.09.2006 р.
2. Закон України "Про підприємства в Україні" № 887-XII від 27.03.1991 р.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI.
5. Закон України "Про інноваційну діяльність" № 40-IV від 04.07.2002 р.
6. Закон України "Про інформацію" № 2657-XII від 02.10.1992 р.
7. Герасимчук В.Г. "Менеджмент організацій: теорія і практика". – Київ: Центр учбової літератури, 2019. – 512 с.
8. Дороніна М.С. "Основи стратегічного менеджменту". – Київ: КНЕУ, 2018. – 396 с.
9. Крамаренко В.В. "Сучасні системи управління підприємством". – Харків: Фактор, 2020. – 278 с.
10. Котлер Ф., Келлер К. "Маркетинг-менеджмент". – Київ: Видавництво "Альфа", 2021. – 896 с.
11. Семенов Г.А. "Цифровізація та автоматизація управління організацією". – Львів: ЛНУ, 2022. – 324 с.
12. Хміль Ф.І. "Менеджмент: підручник". – Київ: Академія, 2017. – 464 с.
13. Андрійчук В.Г. "Впровадження інформаційних технологій у систему управління підприємством" // Економічний вісник. – 2021. – №3(45). – С. 45-56.
14. Головка О.І. "Інноваційні підходи до оптимізації бізнес-процесів в організації" // Журнал економічних досліджень. – 2020. – №6(78). – С. 97-112.
15. Ковальчук Л.П. "Автоматизація управлінських процесів та її вплив на ефективність підприємства" // Менеджмент і підприємництво. – 2019. – №2(14). – С. 22-38.

16. The rules, 35th Hawaii International Conference on System Sciences, IEEE Computer Society Press, 2002.
17. Dolfsma W., Knowledge Economies. Innovation, Organization and Location, Routledge, Oxon 2008.
18. Jennex M.E., Olfman L., A knowledge management success model: an extension of delong and mclean's is success model, Ninth American Conference on Information Systems, 2003.
19. Jennex M.E., Olfman L., Assessing knowledge management success/effectiveness models, Proceedings of the 37th Hawaii International Conference on System Sciences, 2004.
20. Kankanhalli A., Tan B.C.Y., A review of metrics for knowledge management systems and knowledge management initiatives, Proceedings of the 37th Hawaii International Conference on System Sciences, 2004.
21. Kowalczyk A., Nogalski B., Zarządzanie wiedzą. Koncepcja i narzędzia, Difin, Warszawa 2007.
22. Kulkarni U., Louis R. St., Organizational self-assessment of knowledge management maturity, Ninth American Conference on Information Systems, 2003.
23. Langen M., Knowledge Management Maturity Model – ZWMM. SIEMENS, Competence Center for Knowledge Management.
24. Lindsey K., Measuring knowledge management effectiveness: a task-contingent organizational capabilities perspective, Eight American Conference on Information Systems, 2002.
25. Lopez K., Measurement for knowledge management, "Knowledge Management", October 2001.
26. Marr B., Gupta O., Pike S., Roos G., Intellectual capital and knowledge management effectiveness, "Management Decision 2003 no 41/8".
27. Massey A.P., Montoya-Weiss M.M., O'Driscoll T.M., Knowledge management in pursuit of performance: insights from Nortel Networks, "MIS Quarterly" 2002 vol. 26.

28. Mohanty S., Chand M., 5iZW3 Knowledge Management Maturity Model, TATA Consultancy Services, Mumbai 2004.
29. Oltra V., Knowledge management effectiveness factors: the role of HRM, "Journal of Knowledge Management" 2005, vol. 9, no 4.
30. Puddy R.J., Price I., Smith L., FM policies and standards as a knowledge management system, "Facilities", MCB University Press, 2001, vol. 19, no 13/14.
31. Sammer M. (red.), An Illustrated Guide to Knowledge Management, Wissensmanagement Forum, Graz, 2003.
32. Smits M., de Moor A., Measuring knowledge management effectiveness in communities of practice, Proceedings of the 37th Hawaii International Conference on System Sciences, Tilburg 2004.
33. Turban E., Aronson J.E., Decision Support Systems and Intelligent Systems, Sixth Edition, Practice Hall, 2001.
34. Vasquez M.L., Gomez C.F., Lopez A.M., Robledo J., Knowledge management systems assessment: a conceptual framework and a methodological proposal, Paper submitted for Conference on Technology Management, 2000.
35. Vestal W., Measuring Knowledge Management, American Productivity & Quality Center, 2002.
36. World Bank, World Development Report 1998, 1999.
37. Kotler P., Marketing Management. – Prentice Hall, 2016.
38. Drucker P., Management: Tasks, Responsibilities, Practices. – Harper Business, 2007.
39. Mintzberg H., The Structuring of Organizations. – Prentice Hall, 1979.
40. Robbins S.P., Organizational Behavior. – Pearson, 2018.
41. Kaplan R.S., Norton D.P., The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action. – Harvard Business Press, 1996.
42. Hammer M., Champy J., Reengineering the Corporation. – Harper Business, 2001.
43. Porter M.E., Competitive Strategy. – Free Press, 1980.
44. Grant R.M., Contemporary Strategy Analysis. – Wiley, 2021.

45. Barney J., Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. – Journal of Management, 1991.
46. Bennis W., On Becoming a Leader. – Basic Books, 2009.
47. Tushman M.L., O'Reilly C.A., Winning Through Innovation. – Harvard Business Review Press, 1997.
48. Senge P.M., The Fifth Discipline. – Doubleday, 2006.
49. Goleman D., Emotional Intelligence. – Bantam, 1995.
50. Hofstede G., Cultures and Organizations: Software of the Mind. – McGraw-Hill, 2010.

Виконала: студентка 5
курсу спеціальності 281
Публічне управління та
адміністрування заочної
форми навчання

_____ Каріна ЕРНАЗАРОВА

Науковий керівник:
завідувач кафедри
публічного управління та
адміністрування,
д.держ.упр., професор

_____ Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ

**Робота допущена до
захисту:**
завідувач кафедри
публічного управління та
адміністрування,
д.держ.упр., професор

_____ Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ